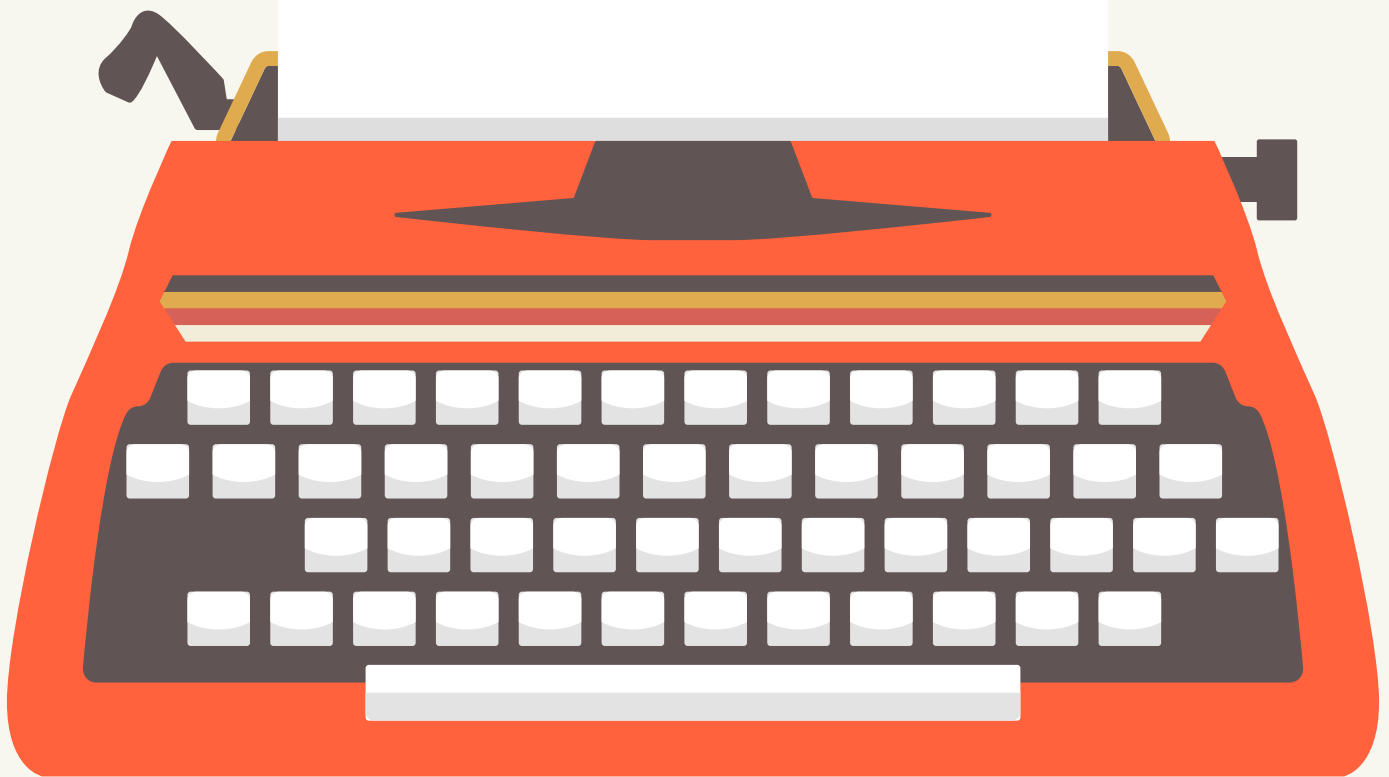

Kruna Savović, Tara Petrović, Vukašin Obradović

Vodič za bezbednost i zaštitu novinara

Uvod

Cilj ovog vodiča jeste da se novinarima, odnosno, licima koja se bave poslovima od značaja za javno informisanje (npr. snimateljima, fotografima i dr.)¹ predstave procedure koje im stoje na raspolaganju u slučaju kada osećaju da im je bezbednost ugrožena i žele da potraže zaštitu.

Bezbednost novinara, naročito fizička, u uređenim demokratskim društvima najčešće predstavlja temu koja je u velikoj meri duboko inkorporirana u pravni i medijski sistem. Sa razvojem slobode izražavanja javna reč je postala simbol demokratije, a novinari, uz zaista retke izuzetke, uživali su stepen zaštite koji im je omogućavao da se bave svojim poslom ne razmišljajući o bezbednosti.

Sasvim je jasno da bezbednost novinara predstavlja samo deo korpusa ljudskih prava, i ne može se posmatrati izvan šireg društvenog konteksta. Zapravo, položaj novinara u jednom društvu ujedno pokazuje i nivo demokratskih sloboda.

Gledano iz tog ugla, sama činjenica da su u Srbiji ne tako davno ubijeni novinari Slavko Ćuruvija, Dada Vujasinović i Milan Pantić, postavljane bombe na prozor Dejana Anastasijevića, te da je već decenijama evidentiranje fizičkih napada jedna od redovnih aktivnosti novinarskih udruženja i drugih organizacija, te da su formirane tri radne grupe koje se bave bezbednošću novinara, pokazuje da novinari i medijski radnici i dalje s pravom strahuju za svoj fizički integritet kao najekstremniji način ugrožavanja njihove bezbednosti. Pritom, naravno, ne treba zaboraviti verbalnu presiju, pretnje preko društvenih mreža i druge načine kojima se vrši pritisak na novinare i medijske radnike.

Ovaj vodič nema pretenzija da može rešiti nagomilane probleme u sferi bezbednosti novinara, niti je to moguće. Cilj nam je da, pre svega, da pokušamo da podignemo svest i kod novinara i medijskih radnika, ali i u društvu, da je neophodno suočiti se sa ovim problemom i to na način i sredstvima koji su im na raspolaganju.

Sistem zaštite bezbednosti novinara i medijskih radnika daleko je od savršenog, nekažnjivost, kada su u pitanju napadi na novinare, u pravosudnom sistemu predstavlja ozbiljan problem, a država često inertna i neefikasna. Sve to često odvraća novinare i medijske radnike od insistiranja na pitanjima koja se tiču njihove bezbednosti i na taj način, svesno ili nesvesno, i sami doprinose stvaranju atmosfere u kojoj upravo oni postaju meta onih koji bi silom da utišaju javnu reč.

Vodič treba da ohrabri novinare i medijske radnike da raspoloživim sredstvima štite svoj položaj u društvu i koriste mehanizme koji mogu da, ako ništa drugo, ugrožavanje njihove bezbednosti učine vidljivijim za širu društvenu zajednicu, ali i državu, koja i dalje ima najveću odgovornost u sistemu bezbednosti novinara.

Ukoliko u tome makar malo uspemo, ovaj vodič će ispuniti svoju ulogu.

¹ U nastavku teksta sintagme *lica koja se bave poslovima od značaja za javno informisanje, novinari i lica koja obavljaju poslove u oblasti informisanja i medijski radnici* — korišćiće se kao sinonimi.

**Ko pred institucijama
može da potraži zaštitu
kao novinar?**

Pitanje ko se sve može smatrati novinarom sve češće se čuje na medijskoj sceni Srbije. U slučaju Milana Jovanovića, kome je zapaljena kuća, odbrana optuženog i kasnije osuđenog Dragoljuba Simonovića, bivšeg predsednika Opštine Grocka, insistirala je na pitanju da li je Jovanović uopšte novinar. Krivični zakonik pri propisivanju kazni za određena krivična dela, o kojima će u ovom vodiču biti reči, predviđa oštrije kazne u slučaju da su izvršena na štetu „lica koje obavlja posao od javnog značaja u oblasti javnog informisanja,“ a u vezi sa poslovima koje to lice obavlja. **Ova definicija je dovoljno široka da, pored novinara u tradicionalnom smislu, obuhvati i sve druge koji se profesionalno bave informisanjem javnosti, nezavisno od toga da li su formalno angažovani u nekom mediju, i kanala putem kog taj posao obavljaju.**

U jednom od svojih dokumenata Savet Evrope definiše novinara na sledeći način *“Izraz „novinar“ označava svako fizičko ili pravno lice koje se redovno ili profesionalno bavi prikupljanjem i širenjem informacija za javnost putem bilo kog sredstva masovnih komunikacija”*. U ovoj definiciji izdvajaju se tri kriterijuma: krug lica, aktivnost i sredstvo. Čini se da ovoj definiciji nedostaju dva važna kriterijuma: društvena uloga i novinarska etika. Dakle, ukoliko bi se usvojilo opredeljenje da je potrebno ustanoviti određene kriterijume na osnovu kojih bi trebalo procenjivati da li neko može da se smatra novinarom ili ne, isključivo iz ugla mogućnosti da se uživa zaštita i privilegije koje imaju novinari, definicija novinara bi mogla da glasi: **novinar je svako fizičko ili pravno lice koje se bavi prikupljanjem i širenjem informacija za javnost putem bilo kog sredstva masovnih komunikacija u javnom interesu i poštujući etička pravila novinarstva kao profesije.**

Međunarodna federacija novinara (IFJ) podržava novinarstvo kao otvorenu profesiju bez unapred definisanih ograničenja koja mogu biti predmet političkih ili ekonomskih manipulacija. Kada govori o novinaru, ova organizacija naglašava profesionalnost, odgovornost i stručnost — za razliku od, primera radi, građanskih novinara, koji komuniciraju putem novih društvenih medija bez potrebe da to čine u skladu sa navedenim kvalitetima. Takođe, odbor za zaštitu novinara (CPJ) smatra za licenciranje „anatemise novinarstvo“ i da svaki pokušaj bilo koje Vlade da uvede licence za novinare zapravo pokušaj da zaštiti samo jednu “klasu” novinara, a da isključi sve druge. Protiv uske definicije novinarstva, a u prilog definiciji koja bi u prvi stvar stavljala novinarstvo kao akt, a novinarima smatrala sve one koji se bave novinarstvom kao takvim, su se izjasnile i druge relevantne međunarodne organizacije, uključujući Free Press (FP), Article 19 i Global Voices.

Nemamo poverenja u tužilaštvo i policiju

„Uprkos trenutnoj situaciji, u kojoj nas država i njeni predstavnici direktno ugrožavaju, mi biramo da se osećamo bezbedno, da bismo mogli da uspešno radimo svoj posao. Osećaj sigurnosti pruža nam naša publika, poštovane kolege, kao i naše interne bezbednosne procedure. Novinarke KRIK-a kojima su stanovi obijeni svesno su nastavile da rade i istražuju, jer nisu želele da pristanu na zastrašivanje“, kaže Jelena Vasić, novinarka KRIK-a.

Kako ocenjujete reakcije nadležnih institucija, policije i tužilaštva u odgovoru na situacije u kojima ste se našli neposredno nakon napada, i u toku daljeg postupka?

Veoma loše. Mi nismo videli adekvatne reakcije nadležnih ni sada nakon brutalnih javnih napada, kao ni ranije nakon tri upada u stanove članica KRIK tima. Slučajevi obijanja stanova su nerešeni mesecima i čak godinama. U ovim slučajevima policija je izašla na teren i obavila uviđaje, ali nakon toga nije bilo nikakvog pomaka u istragama. Osim ovoga, tokom nedavnog ugrožavanja naše bezbednosti i užasnog targetiranja kroz tabloide apsolutno ni jedna nadležna institucija u Srbiji nije reagovala.

Da li imate poverenja u rad policije i tužilaštva?

U policiji i tužilaštvima rade i profesionalci i poslušnici. Ipak, vidi se da poslednjih godina ove institucije nemaju rezultate, očigledno je da su

pod jakim kontrolom, jer pre svega ne rade na javno otkrivenim slučajevima visoke korupcije, a svakako ne rešavaju ni napade na novinare. Zbog toga nemam poverenje u ono što policija i tužilaštvo trenutno predstavljaju.

U kojoj fazi je slučaj, da li dobijate redovne informacije o toku postupka?

Ni jedan od slučajeva upada u stanove novinarki KRIK-a nije rešen, a informacije o toku postupka ne dobijamo, sve dok lično ne tražimo da nam budu date. Prema poslednjim podacima koje imamo svi slučajevi su još u fazi istrage.

Šta bi novinari, mediji, udruženja i šira javnost, uključujući i organizacije civilnog društva, poput Građanskih inicijativa, mogli da učine da bi institucije efikasnije radile svoj posao?

Od medija i NVO se očekuje da budu aktivniji i uporniji u javnom insistiranju da institucije urade svoj posao. Kada se neki napad dogodi, ne sme sve da se završi na saopštenju koje se izda tog dana, već da javnost i institucije budu konstantno podsećane na problem, dok se on ne reši.

**Koja su to krivična dela
u vezi sa kojima novinar
može da potraži zaštitu?**

Svi mehanizmi koje navodimo će novinaru pružiti zaštitu **samo i isključivo ako je krivično delo prema njemu učinjeno u vezi sa poslom kojim se bavi**. Medijski radnici, s obzirom na posao koji obavljaju, imaju pravo na posebnu zaštitu ako ih neko vređa i zastrašuje, povređuje im privatnost, ugrožava njihov psihički i fizički integritet ili imovinu, **ako je to u vezi sa radom koji obavljaju kao novinari**.

Krivični zakonik Republike Srbije² propisuje tri krivična dela koja eksplicitno štite lica koja se bave poslovima od značaja za javno informisanje a u vezi s poslom koji obavljaju. Reč je o delima *Ugrožavanje sigurnosti*, *Teška telesna povreda* i *Teško ubistvo*. Kako se akcenat stavlja na krivična dela u vezi s kojima medijski radnici treba da potraže zaštitu, biće reći o prva dva krivična dela.

1. Ugrožavanje sigurnosti (član 138 stav 3)

Ugrožavanje sigurnosti vrši se upućivanjem pretnje da će se napasti na život ili telo medijskog radnika ili nekog njemu bliskog. **Ovim članom zakona propisana je kazna zatvora u trajanju od šest meseci do pet godina onome ko ugrozi sigurnost licu koje obavlja poslove u oblasti informisanja a u vezi s tim poslovima**.

Krivično delo ugrožavanje sigurnosti je jedno od najkontroverznijih dela kad je reč o sudskoj praksi. Problem nastaje zbog specifičnog definisanja ovog krivičnog dela, čija je svha zaštita sigurnosti pojedinca, što u praksi stvara mnoštvo dilema, a glavne se tiču razgraničenja ovog krivičnog dela u odnosu na krivična dela kojima se ugrožava bezbednost, tačnije fizički integritet osobe, ali i razgraničenja u odnosu na ponašanja koja ne predstavljaju krivično delo, već ostaju u domenu korišćenja prava na slobodu izražavanja.

Zakonski opis ovog krivičnog dela kaže da će se kazniti onaj ko „ugrozi sigurnost nekog lica pretnjom da će napasti na život ili telo tog lica ili njemu bliskog lica“. Dakle, zakonom su propisana dva neophodna elementa za postojanje ovog krivičnog dela – pretnja i ugrožena sigurnost. Međutim, situacija u pogledu ovog krivičnog dela je daleko kompleksnija nego što na prvi pogled deluje, imajući u vidu da pretnja koja se na ovaj način upućuje mora da ima određena svojstva kako bi bila krivičnopravno relevantna.

Pretnja generalno mora biti **protivpravna**, jer upozorenja da će se preduzeti neke zakonom dozvoljene radnje, poput podnošenja tužbe ili započinjanja drugog pravnog postupka, ne smatraju se pretnjom u smislu Krivičnog zakonika. Dalje, za postojanje ovog krivičnog dela zahteva se postojanje *takozvane kvalifikovane pretnje* koja podrazumeva stavljanje u izgled tačno određenog zla osobi kojoj se preti, u smislu da će se napasti na život ili telo tog lica ili njemu bliskih lica. Kad je reč o pretnji, takođe je važno da ostvarivanje zla kojim se preti na bilo koji način zavisi od volje lica koje upućuje pretnju.

² [Krivični zakonik \("Sl. glasnik RS", br. 85/2005, 88/2005 - ispr., 107/2005 - ispr., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 i 35/2019\)](#)

Pored toga, ta **pretnja mora biti upućena tačno određenom licu ili tačno određenom krugu ljudi**, jer u suprotnom neće postojati ovo krivično delo. S tim u vezi, zanimljiv je stav iz domaće sudske prakse prema kom pretnja koja je upućena svim učesnicima Parade ponosa ne ispunjava ovaj uslov, i da se zbog toga ne može podvesti pod zakonski opis ovog krivičnog dela. Međutim, pretnja da će se napasti na život ili telo članova porodice ili dece određenog lica smatra se relevantnom za postojanje ovog krivičnog dela.

Sa druge strane, ukoliko se pretnja upućuje na račun više tačno određenih osoba, nije neophodno da ona bude saopštena svakome pojedinačno, niti da se uspostavi direktan kontakt lica koje preti sa licima kojima je pretnja upućena. U tom slučaju je dovoljno da je pretnja izrečena jednom licu — ali da se odnosi i na tačno određena druga lica, kao što može biti slučaj sa novinarima pojedinog medija ili pojedinih novinskih redakcija. Na kraju, pretnja mora biti **ozbiljna i objektivno podobna da izazove osećaj straha, odnosno nesigurnosti** kod onoga kome je upućena.

Međutim, kada se radi o ugrožavanju sigurnosti, da bi postojalo ovo krivično delo, **dovoljno je da postoji osećaj lične nesigurnosti, odnosno ugroženosti i nespokojsva**. Nije potrebno da dođe do stvarnog ugrožavanja bezbednosti i fizičkog integriteta jer bi u tom slučaju postojalo neko drugo i teže krivično delo, niti je potrebno da kod učinioca ovog krivičnog dela postoji stvarna namera da pretnju realizuje. S tim u vezi, ukoliko je određenom licu ili njemu bliskoj osobi, upućena **jasna, nedvosmisljena i ozbiljna pretnja**, za postojanje ovog krivičnog dela je dovoljno da se onaj kome je pretnja upućena zbog toga oseti ugroženo, bez obzira na to što lice koje je pretnju uputilo nema nameru i da je realizuje. Primera radi, pretnja pištoljem koja je izazvala uznemirenje lica kojem se preti će biti kvalifikovana kao krivično delo ugrožavanje sigurnosti, bez obzira na to što učinioc možda nije nameravao da zaista ubije ili rani oštećenog, ili što je pištolj bio prazan, ili se radilo o replici pištolja.

U sudskoj praksi beleži se još jedan izuzetno važan trend kad je reč o postojanju ovog krivičnog dela. **Sudovi uglavnom staju na stanovište da nema krivice optuženog ukoliko je pretnja bila izrečena u formi želje da se nekome naudi, ali bez eksplicitnog određenja da će u tome učestovati i lice koje tu poruku prenosi**. Tako, na primer, poruke kojima se govori da bi nekome trebalo da se naudi ili poruke u kojima se kaže kako bi određeno lice želelo ili volelo da se drugome nešto desi, ili da drugo lice bude povređeno, u našoj sudskoj praksi se ne podvode pod krivično delo ugrožavanje sigurnosti. Tako su bez sudskog epiloga ostajale poruke poput „trebalo bi mu razbiti glavu“ ili „Voleo bih da ovom otvaraču očiju neko zatvori jedno ili oba oka na par dana“, jer po oceni suda nije postojala jasna, nedvosmisljena i ozbiljna pretnja.

2. Teška telesna povreda (član 121 stav 6)

Teška telesna povreda podrazumeva teško telesno povređivanje ili teško narušavanje zdravlja medijskog radnika. Propisana kazna za to krivično delo jeste kazna zatvora u trajanju od jedne do osam godina.

Za slučajeve kada ovo krivično delo ima naročito teške posledice, propisana je još teža kazna. Tako, u slučaju kad je povređenom usled izvršenja ovog krivičnog dela život doveden u opasnost; kad mu je neki važan deo tela ili organ uništen, značajno ili trajno oštećen ili oslabljen; kad mu je zdravlje trajno i teško narušeno ili je unakažen; kad je usled povrede trajno onesposobljen za rad — učiniocu datog krivičnog dela propisana je kazna zatvora u trajanju od dve do dvanaest godina.³

3. Ostala krivična dela učinjena na štetu novinara

S ciljem da unapredi zaštitu bezbednosti medijskih radnika, Stalna radna grupa za bezbednost novinara⁴ je sačinila širok spisak krivičnih dela koja, uz tri krivična dela koja su već pomenuta, iziskuju hitno postupanje policije i tužilaštva kada su učinjena prema novinarima i medijskim radnicima.⁵ **Sva ova krivična dela se smatraju ugrožavanjem bezbednosti, i predstavljaju osnov za obraćanje Stalnoj radnoj grupi i drugim institucijama za zaštitu novinara.** U ovom delu ćemo predstaviti samo par najrelevantnijih, dok će kompletan spisak krivičnih dela biti dat kao aneks uz ovaj vodič.

3.1. Laka telesna povreda (član 122 stav 2)

Ukoliko je medijski radnik lako telesno povređen ili mu je zdravlje lako narušeno, a povreda mu je naneta oružjem, opasnim oruđem ili nekim drugim sredstvom, propisana kazna jeste kazna zatvora u trajanju do tri godine.

3.2. Prinuda (član 135)

Ukoliko je medijski radnik silom ili pretnjom prinuđen da nešto učini ili ne učini, odnosno, da nešto trpi, kazna za to krivično delo jeste kazna zatvora do tri godine. Svirep način izvršenja navedenog krivičnog dela ili izvršenje istog pretnjom ubistvom, teškom telesnom povredom ili otmicom — kažnjava se zatvorom od šest meseci do pet godina.

Teška telesna povreda ili druge teške posledice usled izvršenja ovog krivičnog dela kaznu zatvora uvećavaju na period od jedne do deset godina.

³ Smrt medijskog radnika, kao posledica izvršenja ovog krivičnog dela, kažnjava se kaznom zatvora u trajanju od pet do petnaest godina.

⁴ O Stalnoj radnoj grupi za bezbednost novinara više će biti reči u poglavlju *Institucije kojima lice koje se bavi poslovima od značaja za javno informisanje treba da se obrati ukoliko mu je bezbednost ugrožena.*

⁵ Na navedenom spisku naći će se samo ona dela protiv kojih medijski radnik može potražiti zaštitu. To objašnjava zašto se na spisku ne nalazi krivično delo Ubistvo (član 113).

Ako je ovo krivično delo izvršila grupa,⁶ propisana kazna zatvora kreće se u rasponu od tri do dvanaest godina. Izvršenje navedenog krivičnog dela od strane organizovane kriminalne grupe kažnjava se kaznom zatvora od pet do petnaest godina.

3.3. Proganjanje (član 138a)

Ukoliko neko tokom određenog vremenskog perioda medijskog radnika kontinuirano neovlašćeno prati ili preduzima druge radnje u cilju da mu se fizički približi, a protivno volji medijskog radnika; ukoliko neko protivno volji medijskog radnika nastoji da sa njim uspostavi neposredni kontakt, kontakt preko trećeg lica ili putem sredstava komunikacije; ukoliko neko zloupotrebljava podatke o ličnosti medijskog radnika ili njemu bliskog lica radi naručivanja robe ili usluga; ukoliko neko pretil medijskom radniku napadom na život, telo ili slobodu njega ili njemu bliskog lica; ukoliko neko preduzima druge slične radnje na način koji može osetno da ugrozi lični život onoga prema kome se te radnje preduzimaju — taj neko ima biti kažnjen novčanom kaznom ili kaznom zatvora u trajanju do tri godine.

Ako je usled izvršenja datog krivičnog dela izazvana opasnost po život, zdravlje ili telo medijskog radnika ili njemu bliskog lica, učinilac će se kazniti zatvorom u trajanju od tri meseca do pet godina.⁷

3.4. Narušavanje nepovredivosti stana (član 139 st. 2)

Službenom licu koje u vršenju službene dužnosti neovlašćeno uđe u stan medijskog radnika ili u neki drugi njegov zatvoren prostor, odnosno, odbije da taj prostor napusti kažnjava se kaznom zatvora u trajanju do tri godine. Važno je napomenuti da se kažnjava i sam pokušaj izvršenja ovog krivičnog dela.

3.5. Povreda tajnosti pisma i drugih pošiljki (član 142 stav 3)

Ukoliko službeno lice prilikom vršenja službene dužnosti neovlašćeno medijskom radniku otvori zatvoreno pismo (pismo, telegram i sl.) ili pošiljku, odnosno, na neki drugi način povredi tajnost tog pisma ili te pošiljke, odnosno, neovlašćeno ih zadrži, prikrije, uništi ili preda drugom, odnosno, ukoliko povredi tajnost elektronske pošte ili drugog sredstva za telekomunikaciju, odnosno, nedozvoljeno saopšti drugom ono što je saznao izvršenjem ovog krivičnog dela ili se tim saznanjem na neki drugi način posluži — ima biti kažnjen kaznom zatvora u trajanju od šest meseci do tri godine.

3.6. Neovlašćeno prisluškivanje i snimanje (član 143 stav 3)

Ukoliko službeno lice u vršenju službene dužnosti posebnim uređajima neovlašćeno prisluškuje ili snima razgovor, izjavu ili kakvo drugo saopštenje medijskog radnika (a da mu taj razgovor, ta izjava ili neko drugo saopštenje nisu namenjeni), kao i ukoliko omogući nepozvanom licu da se upozna sa neovlašćeno prisluškivanjem,

⁶ Vidi fusnotu 10.

⁷ Za smrt lica prema kome je delo učinjeno propisana je kazna zati zatvora od jedne do deset godina.

odnosno, tonski snimljenim razgovorom, izjavom ili saopštenjem — ima se kazniti kaznom zatvora od šest meseci do pet godina.

3.7. Neovlašćeno fotografisanje (član 144 stav 2)

Ukoliko službeno lice u vršenju službene dužnosti neovlašćeno načini fotografski, filmski, video ili kakav drugi snimak medijskog radnika i time osetno zadre u njegov lični život, odnosno, ukoliko takav snimak preda trećem licu, pokaže mu ili mu na drugi način omogući da se s tim snimkom upozna — kazniće se zatvorom do tri godine.

3.8. Neovlašćeno objavljivanje i prikazivanje tuđeg spisa, portreta i snimka (član 145 st. 2)

Ukoliko službeno lice u vršenju službene dužnosti objavi ili prikaže spis (koji je medijski radnik sastavio, ili se na njega odnosi), portret, fotografiju, film ili fonogram ličnog karaktera a bez saglasnosti, i time osetno zadre u lični život medijskog radnika — kazniće se zatvorom do tri godine.

3.9. Neovlašćeno prikupljanje ličnih podataka (član 146 st. 3)

Ukoliko službeno lice u vršenju službene dužnosti neovlašćeno pribavi, saopšti drugom ili upotrebi u nedozvoljene svrhe lične podatke koji se na osnovu zakona pribavljaju — ima se kazniti kaznom zatvora do tri godine.

Pod zaštitom policije

„Procenu moje bezbednosti određuje policija koja me štiti 24 sata. S obzirom da sam ja još uvek pod njihovom zaštitom, pretpostavljam da je moja bezbednost ugrožena“, ističe Milan Jovanović, urednik portala Žig-info kome je zapaljena kuća.

On naglašava da ne možemo da očekujemo slobodu medija u zemlji gde vlada jednoumlje, a sam državni vrh nas povezuje sa mafijom, dok poslanici u Skupštini novinare nazivaju „stranim plaćenicima i držanim izdajnicima“.

Jovanoviću nije poznato koji su slučajevi rešeni, ali se boji da prijave novinar završavaju samo sa nekakvim službenim beleškama, odnosno da se ne procesuiraju.

„Tu moju sumnju potkrepljuje vreme, jer koliko godina je prošlo u predistražnim radnjama? Naše prijave su od pre pet, šest godina. Ako za to vreme nije sudski postupak u toku, plašim se da ništa neće ni biti pokrenuto“, objašnjava Jovanović.

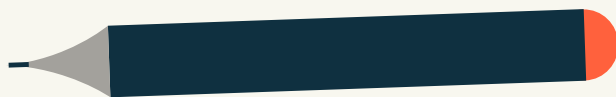
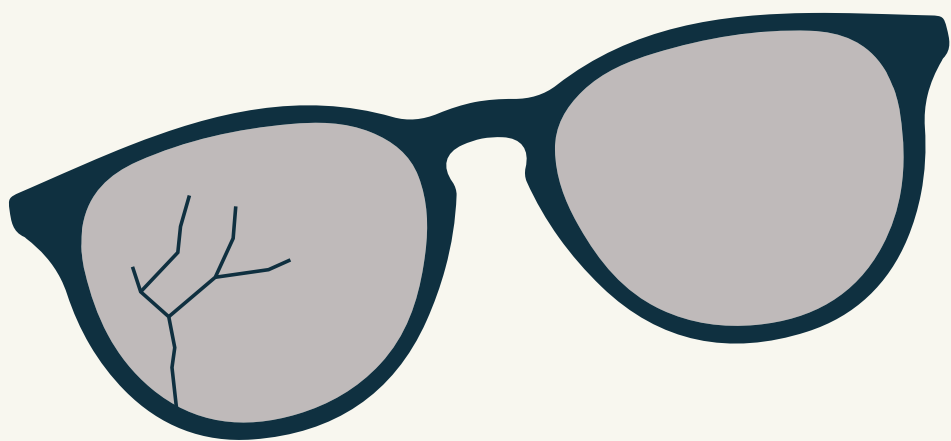
Ovaj novinar ističe da postupak u njegovom slučaju traje već tri godine.

„Kada će biti okončan, odnosno biti doneta pravosnažna presuda, nije mi poznato. Časnog i poštenog sudiju Žugića sam ispratio u penziju. Slučaj je preuzeo mlad sudija i ne znam da li ću doživeti da se okonča pored ovoliko opstrukcija. Predmet je razdvojen, jedan je na Apelacionom sudu, a drugi deo je na početku tako da ne vidim kraj“, naglašava Jovanović.

Po njegovom mišljenju, imamo dosta časnih i poštenih sudija, tužioca i policajaca. Kada oni budu nezavisni, tvrdi Jovanović, možemo da se nadamo slobodi medija.

„Tada bi se ne samo rešili, već i sprečili razni napadi na novinare. Tada ne bi došlo do prebijanja urednika Žig-infa, a zatim i do paljenja moje kuće. Tako je i sa mnogim drugim kolegama koji su doživeli napade a postupci nisu pokrenuti, ističe Milan Jovanović i dodaje da se „sloboda ne dobija, za nju se moramo boriti“.

Šta novinar treba da uradi u slučaju napada?

Pre svega, novinaru se savetuje da nadležnom organu jasno dâ do znanja kojim se poslom bavi, kao i da mu ukaže na vezu koja postoji između dela koje mu je učinjeno na štetu i njegovog posla od značaja za javno informisanje.

Takođe, neophodno je da novinar sačuva sve raspoložive dokaze do kojih može doći.

U slučaju da je novinar primio pretnju preko i-mejla, potrebno je da pored sadržine pretnje **sačuva i i-mejl adresu, kao i IP adresu servera sa kog je preteća poruka poslata.** Preporučuje se čuvanje poruke u zasebnom fajlu, koji će sadržati sve informacije koje oštećeni medijski radnik može da pribavi.

Ukoliko je medijskom radniku pretnja poslata preko sajta koji je u njegovom vlasništvu ili pod njegovom kontrolom, uz podatke koje je osoba koja je poslala pretnju ostavila (sadržaj pretnje, i-mejl adresu, ime i prezime), poželjno je pribaviti i **IP adresu sa koje je pretnja poslata, kao i informacije o tome koji su web browser i operativni sistem korišćeni, odnosno, koji su pri slanju pretnje prijavljeni.**

Ako je medijskom radniku pretnja upućena preko društvenih mreža i sajtova ili servisa koji nisu pod njegovom kontrolom, **potrebno je da sačuva sve podatke o osobi koja je uputila pretnju ili nalogu sa kog je pretnja upućena i koji su mu dostupni (korisničko ime, ime profila, profilna fotografija i slično).** Pribavljanje IP adrese i drugih informacija koje bi omogućile identifikovanje lica koje je uputilo pretnju, moguće je samo preko nadležnih državnih organa.

Ukoliko se radi o nekom od krivičnih dela kod kojih se kao posledica javlja fizička povreda, novinaru se savetuje **da se obrati nadležnom lekaru (sačuva medicinski nalaz, račune troškova lečenja ukoliko ih je bilo, fotografije ili snimak povrede koju je pretrpeo, i sl.).**

Ukoliko je posledica oštećenje imovine, novinaru se savetuje da **pozove policiju, prikupi ili sačuva dokaze iz kojih bi se mogao steći uvid o šteti koju je pretrpeo.** Takođe, ukoliko je to moguće, potrudi se da mesto na kom je do nemilog događaja došlo ostane „netaknuto” dok se uviđaj ne završi.

Takođe, **bitno je obezbediti svedoke.** Načelan savet koji bi se mogao dati medijskom radniku u slučaju bilo kakvog ugrožavanja njegove bezbednosti jeste da bi valjalo da obezbedi, ako je to moguće, kontakte svih svedoka, odnosno, očevidaca dela koje mu je učinjeno na štetu.

Svaki dokaz mogao bi biti od koristi.

Ne osećam se bezbedno

“Mislim da se trenutno ni jedan novinar ne oseća bezbedno u obavljanju svog posla. Društvo je politički duboko podeljeno i ostrašćeno. Od novinara se najčešće očekuje da vodi propagandu, a nepristrasni novinari posebno iritiraju istaknute predstavnike aktuelnog društva. Međutim, kako se nebezbedno osećaju nepristrasni novinari, tako su u opasnosti i radnici u propagandnim medijima, odnosno novinari koji jasno iskazuju provladin ili proopozicioni stav, zato što je izvesno da se jednoj političkoj opciji zameraju, dok su nepristrasni novinari iritanti za svaku politicku opciju”, kaže novinarka Jelena Zorić.

Kako ocenjujete reakcije nadležnih institucija, policije i tužilaštva u odgovoru na situacije u kojima ste se našli (i neposredno nakon napada, i u toku daljeg postupka)?

Reakcije institucija su bile brze, prijave su brzo ušle u pravne tokove. Međutim, jedna od osoba koja mi je pretila, Sergej Mrđa, kum prvookrivljenog u slučaju Jovanjica Predraga Koluvije i dalje je u bekstvu. Naime, on je u bekstvu upravo zbog slučaja Jovanjica, on je drugookrivljeni u tom predmetu, zbog mog izveštavanja o, prema optužnici, najvećoj plantaži marihuane u Evropi. Mrđa mi je i pretio. Dakle, on meni upućuje pretnje, putem društvenih mreža, iz bekstva, što može značiti da se oseća sigurno tamo gde se krije. Ili je jako dobro sakriven, ili ga nadležni ni ne traže.

Da li imate poverenja u rad policije i tužilaštva?

Ministar policije je posle zahteva za procenu moje bezbednosti zaključio da sam bezbedna, i da mi nije potrebno policijsko obezbeđenje. Međutim, onda se sa pretnjama nastavilo. Reč je o pretnjama koje mi je uputio Sergej Mrđa, a koji je u bekstvu. Nejasno mi je kako je policija, koja nije uspela da uhapsi Mrđu, zaključila da sam ja bezbedna dok je on na slobodi i preti.

Šta bi novinari, mediji, udruženja i šira javnost, uključujući i nevladine organizacije poput Građanskih inicijativa, mogli da učine da bi institucije efikasnije radile svoj posao?

O tim slučajevima bi trebalo što češće izveštavati javnost putem konferencija i javnih tribina. Insistirati na privođenju osumnjicenih, a korisno je redovno pratiti i sudska ročišta.

Kome novinar treba da se obrati ukoliko mu je bezbednost ugrožena?

Novinarima koji se nađu na meti pretnji, zastrašivanja, fizičkog ili psihičkog ugrožavanja u vezi sa poslom koji obavljaju na raspolaganju stoje određeni posebni mehanizmi, koji su uspostavljeni u svrhu njihove zaštite. Ti mehanizmi su **kontakt tačke u policiji i tužilaštvima**, u okviru Stalne radne grupe za bezbednost novinara, i **SOS telefonska linija** sa pravnim savetima. Oba ova mehanizma će ukratko biti predstavljena u nastavku.

Stalna radna grupa za bezbednost novinara

Sporazumom o osnivanju Stalne radne grupe za bezbednost novinara⁸ — koju čine ovlašćeni predstavnici Republičkog javnog tužilaštva (RJT), Ministarstva unutrašnjih poslova (MUP), Udruženja novinara Srbije (UNS), Nezavisnog udruženja novinara Srbije (NUNS), Nezavisnog društva novinara Vojvodine (NDNV), Asocijacije nezavisnih elektronskih medija (ANEM), Asocijacije medija (AM) i Asocijacije onlajn medija (AOM) — potpisan je s ciljem da se formira sistem mera kojima će se obezbediti efikasnija krivičnopravna zaštita novinara. U okviru Stalne radne grupe određene su **kontakt tačke — lica koja koordiniraju postupanje u slučajevima izvršenja krivičnih dela na štetu novinara**. Kada je reč o tužilaštvu, kontakt tačke nalaze se u apelacionim javnim tužilaštvima za teritorije njihove mesne nadležnosti (Beograd, Kragujevac, Niš i Novi Sad). Kontakt tačke u Ministarstvu unutrašnjih poslova nalaze se u 27 uprava policije. Novinarska udruženja i medijske asocijacije kontakt tačke imaju u svojim sedištim.

U okviru Ministarstva unutrašnjih poslova i Republičkog javnog tužilaštva doneta su odgovarajuća **obavezujuća uputstva za hitno postupanje u slučajevima kada su izvršenim (krivičnim ili prekršajnim) delima oštećena lica koja se bave poslovima od značaja za javno informisanje, u vezi sa poslovima koje obavljaju**.

Na osnovu uputstva u slučaju kad medijski radnik podnese prijavu Ministarstvu unutrašnjih poslova, policijski službenici dužni su da se hitno i bez odlaganja obrate nadležnom javnom tužiocu povodom konsultacija, kvalifikacija krivičnog dela ili prekršaja i sprovođenja daljih mera i radnji iz delokruga rada tog ministarstva. Obaveza policijskih službenika jeste da hitno sprovode sve mere i radnje i primenjuju ovlašćenja u skladu s propisima koji se odnose na postupanje nadležnog ministarstva.

Važno je napomenuti i to da su javni tužioci, prema donetom uputstvu, obavezni da **u roku od 24 časa** od prijema krivične prijave ili obaveštenja o izvršenom krivičnom delu formiraju predmet i dodele ga u rad obrađivaču predmeta. Obrađivač predmeta dužan je da **u roku od 48 časova** preduzme radnje u skladu sa zakonom. Te radnje obavezno obuhvataju i pozivanje oštećenog da pristupi u javno tužilaštvo radi davanja dodatnih informacija u vezi s predmetnim događajem.

⁸ Sporazum o saradnji i merama za podizanje nivoa bezbednosti novinara potpisan je 26. 12. 2016. godine.

SOS telefon (0800 100 115)⁹

Radna grupa za bezbednost i zaštitu novinara, koju je osnovala Vlada Republike Srbije,¹⁰ pokrenula je u okviru svojih aktivnosti **telefonski broj koji mogu iskoristiti medijski radnici ukoliko im je bezbednost ugrožena**. Ovaj servis je besplatan, i dostupan 24 časa dnevno, i na telefonske pozive odgovaraju pravnici koji medijskim radnicima pomažu svojim pravnim savetima. Skoro svi su na neki način uključeni u rad radnih grupa za bezbednost novinara, i imaju direktnu komunikaciju sa predstavnicima tužilaštva i policije. Prvo se utvrđuje da li je prijavljen događaj vezan za obavljanje novinarske aktivnosti, potom se procenjuje o čemu se radi. Ako je u pitanju krivično delo, oštećeni novinar će biti upućen na kontakt tačke u tužilaštvu i policiji u regionu u kojem se dogodilo krivično delo. Na portal bezbedninovinari.rs su dostupni kontakt telefoni svake kontakt tačke.

Novinari moraju lično da prijave slučajeve, i daju iskaz koji predstavlja početak procesa. U slučajevima u kojima se proceni da za time postoji potreba, slučaj će biti prijavljen i najvišim predstavnicima tužilaštva i MUP-a u Stalnoj radnoj grupi, kako bi se urgentno započela aktivnost, bilo zaštite novinara ili urgentne potrage za izvorom pretnje (najčešće elektronskim putem ili preko društvenih mreža, što zahteva hitno reagovanje kako ne bi došlo do kompromitovanja tragova). Takođe, novinari se upućuju i na udruženja i nevladine organizacije koje se bave besplatnom pravnom podrškom, čiji kontakt podaci sa opisima usluga koje pružaju će biti dati u aneksu ovog vodiča.

Pored ova dva mehanizma, u slučajevima kada novinar ili drugo lice koje se bavi poslovima od značaja za javno informisanje smatra da mu je bezbednost ugrožena, na raspolaganju mu stoje **sledeće institucije**, koje takođe imaju određene posebne obaveze kada je u pitanju zaštita novinara.

1. Policija

Zakonom o policiji (član 58)¹¹ propisana je obaveza policijskog službenika da primi prijavu o učinjenom krivičnom delu i prekršaju. Primitu krivičnu prijavu policijski službenik odmah dostavlja nadležnom javnom tužiocu (u skladu sa Zakonikom o krivičnom postupku),¹² a prijavu koja sadrži elemente prekršaja organizacionoj jedinici Policije nadležnoj za poslove prekršaja.

9 <https://www.kultura.gov.rs/vest/6285/od-danas-u-funkciji-besplatni-sos-telefon-namenjen-novinarima-koji-smatraju-da-im-je-ugrozena-bezbednost.php>

10 Radna grupa osnovana je u skladu sa odredbama Zakona o Vladi ("Sl. glasnik RS", br. 55/2005, 71/2005 - ispr., 101/2007, 65/2008, 16/2011, 68/2012 - odluka US, 72/2012, 7/2014 - odluka US, 44/2014 i 30/2018 - dr. zakon)

11 Zakon o policiji ("Sl. glasnik RS", br. 6/2016, 24/2018 i 87/2018)

12 Zakonik o krivičnom postupku ("Sl. glasnik RS", br. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014, 35/2019 i 27/2021 - odluka US)

Po **Zakonu o policiji**, svako ko smatra da mu je postupanjem policijskog službenika povređeno neko pravo ima mogućnost da podnese pritužbu njegovom nadređenom, koji **ima rok od 15 dana da pokrene postupak i pozove pritužioca na razgovor**. Pritužba se može podneti u bilo kojoj organizacionoj jedinici MUP-a, i oni su dužni da je proslede nadležnoj osobi. **Ukoliko se pritužba odnosi na događaj koji se desio pre više od 30 dana, o njoj se odlučuje u skraćenom postupku, koji ne podrazumeva poziv na razgovor.**

2. Tužilaštvo

Zakonikom o krivičnom postupku (član 281)¹³ predviđeno je da se krivična prijava podnosi nadležnom tužilaštvu *pismeno, usmeno* ili *nekim drugim sredstvom*. Ukoliko se krivična prijava podnosi usmeno, o njoj se sastavlja zapisnik. Ako se prijava saopštava telefonom ili drugim telekomunikacijskim sredstvom, u tom slučaju sačinjava se službena beleška. Ako se pak prijava podnosi elektronskom poštom, ona se čuva na odgovarajućem nosiocu podataka i biva odštampana.

Krivična prijava treba da sadrži podatke koji će omogućiti nadležnim institucijama da po njoj postupaju: raspoložive lične podatke o učiniocu (ukoliko je učinilac poznat, a ukoliko nije, prijava se podnosi protiv NN lica); činjenični opis događaja koji medijski radnik prijavljuje (vreme, mesto, način izvršenja, posledice, podaci o šteti i sl.); dokaze (koji se prilažu ili čije se pribavljanje predlaže). Krivična prijava ne mora sadržati pravnu kvalifikaciju krivičnog dela. Bitno je napomenuti da podnosilac prijave svoje lične podatke može a ne mora navesti. To znači da krivična prijava može biti i anonimna.

Nadležnost javnog tužilaštva¹⁴ po pravilu se određuje prema području na kom je krivično delo izvršeno ili je pokušano da bude izvršeno. Ukoliko je krivično delo izvršeno posredstvom računara, računarskih sistema, računarske mreže i sl. (pretnje medijskom radniku upućene i-mejlom, na primer), za to krivično delo isključivo će biti nadležno Više javno tužilaštvo u Beogradu, pri kom je obrazovano posebno odeljenje za borbu protiv visokotehnološkog kriminala — Posebno tužilaštvo.¹⁵

Treba napomenuti da ukoliko krivična prijava bude podneta nenadležnom javnom tužiocu (ili sudu), ona će biti primljena i odmah dostavljena nadležnom javnom tužiocu.

¹³ Vidi fusnotu 25.

¹⁴ <https://portal.sud.rs/sr/javna-tuzilastva/javna-tuzilastva>

¹⁵ <http://www.beograd.vtk.jt.rs>

Pravilnikom o upravi u javnim tužilaštvima je propisano da svako ko ima opravdan interes i obratio se javnom tužilaštvu za postupanje u stvari-
ma za koje je nadležno ima pravo na podnošenje pritužbe na rad javnog
tužilaštva, kao i da o odluci po njoj bude obavešten u roku od 30 dana.
**Predstavka ili pritužba na rad zamenika javnog tužioca ili zaposlenog
podnosi se javnom tužiocu, a na rad javnog tužioca neposredno višem
javnom tužiocu.**

3. Sud (prekršajni i krivični)

Ukoliko medijski radnik smatra da je na njegovu štetu izvršen neki prekršaj, on ima mogućnost da nadležnom prekršajnom sudu podnese odgovarajući **zahtev za pokretanje prekršajnog postupka**.¹⁶

U slučaju da se krivično gonjenje preduzima po **privatnoj tužbi** (Laka telesna povreda iz člana 122 stav 1 Krivičnog zakonika, na primer) ili u situaciji kada je krivična prijava podneta, a tužilaštvo je zauzelo stav da nema mesta krivičnom gonjenju po službenoj dužnosti, jer se radi o nekom od krivičnih dela za koje se krivično gonjenje preduzima po privatnoj tužbi (što je najčešće slučaj kad tužilaštvo smatra da poruka koju je medijski radnik primio nije pretnja, već uvreda) — **novinar ima mogućnost da nadležnom sudu podnese privatnu krivičnu tužbu**. U skladu s odredbama Zakonika o krivičnom postupku (član 23) po pravilu je nadležan sud na čijem je području krivično delo izvršeno ili pokušano. **Privatna tužba može se podneti još i sudu na čijem području okrivljeni ima prebivalište ili boravište. Privatna tužba podnosi se u roku od tri meseca od dana kada je oštećeni saznao za krivično delo i osumnjičenog**.¹⁷

Obavezni elementi privatne krivične tužbe jesu:

- **ime i prezime okrivljenog, sa ličnim podacima ukoliko su oni poznati; kratak opis dela;**
- **zakonski naziv krivičnog dela;**
- **naziv suda pred kojim se ima održati glavni pretres;**
- **predlog koje dokaze treba izvesti na glavnom pretresu, s naznačenim činjenicama koje bi trebalo dokazati, kao i dokazima koji će se u tu svrhu izvoditi;**
- **predlog vrste i mere krivične sankcije i mere čije se izricanje traži.**

¹⁶ Zahtev za pokretanje prekršajnog postupka podnosi se pisanoj formi. Obavezni elementi zahteva propisani su članom 181 [Zakona o prekršajima](#) ("Sl. glasnik RS", br. 65/2013, 13/2016, 98/2016 – odluka US, 91/2019 i 91/2019 – dr. zakon)

¹⁷ Ukoliko je medijski radnik podneo krivičnu prijavu, a u toku postupka se utvrdi da se radi o krivičnom delu za koje se gonjenje preduzima po privatnoj tužbi, prijava će se smatrati blagovremenom privatnom tužbom ako je podneta u roku predviđenom za privatnu tužbu.

Članom 8. Zakona o uređenju sudova uređeno je pravo stranke i drugog učesnika u sudskom postupku na pritužbu, onda kada smatra da se postupak odugovlači, da je nepravilan, ili da postoji bilo kakav nedozvoljen uticaj na njegov tok i ishod. Pritužba se podnosi predsedniku suda pred kojim se vodi postupak, i on je dužan da na nju odgovori u roku od 15 dana. Ako to ne učini, novinar može da se prituži predsedniku neposredno višeg suda, a ako ni tu ne dobije odgovor, Ministarstvu pravde.

Nedim Sejdinović, novinar

Zakasnele reakcije institucija

“Mislim da se trenutno ni jedan novinar ne oseća bezbedno u obavljanju svog posla. Društvo je politički duboko podeljeno i ostrašćeno. Od novinara se najčešće očekuje da vodi propagandu, a nepristrasni novinari posebno iritiraju istaknute predstavnike aktuelnog društva. Međutim, kako se nebezbedno osećaju nepristrasni novinari, tako su u opasnosti i radnici u propagandnim medijima, odnosno novinari koji jasno iskazuju provladin ili proopozicioni stav, zato što je izvesno da se jednoj političkoj opciji zameraju, dok su nepristrasni novinari iritanti za svaku politicku opciju”, kaže novinarka Jelena Zorić.

Kako ocenjujete reakcije nadležnih institucija, policije i tužilaštva u odgovoru na situacije u kojima ste se našli (i neposredno nakon napada, i u toku daljeg postupka)?

Reakcije institucija su bile brze, prijave su brzo ušle u pravne tokove. Međutim, jedna od osoba koja mi je pretila, Sergej Mrđa, kum prvookrivljenog u slučaju Jovanjica Predraga Koluvije i dalje je u bekstvu. Naime, on je u bekstvu upravo zbog slučaja Jovanjica, on je drugookrivljeni u tom predmetu, zbog mog izveštavanja o, prema optužnici, najvećoj plantaži marihuane u Evropi. Mrđa mi je i pretio. Dakle, on meni upućuje pretnje, putem društvenih mreža, iz bekstva, što može značiti da se oseća sigurno tamo gde se krije. Ili je jako dobro sakriven, ili ga nadležni ni ne traže.

Da li imate poverenja u rad policije i tužilaštva?

Ministar policije je posle zahteva za procenu moje bezbednosti zaključio da sam bezbedna, i da mi nije potrebno policijsko obezbeđenje. Međutim, onda se sa pretnjama nastavilo. Reč je o pretnjama koje mi je uputio Sergej Mrđa, a koji je u bekstvu. Nejasno mi je kako je policija, koja nije uspela da uhapsi Mrđu, zaključila da sam ja bezbedna dok je on na slobodi i preti.

Šta bi novinari, mediji, udruženja i šira javnost, uključujući i nevladine organizacije poput Građanskih inicijativa, mogli da učine da bi institucije efikasnije radile svoj posao?

O tim slučajevima bi trebalo što češće izveštavati javnost putem konferencija i javnih tribina. Insistirati na privođenju osumnjicenih, a korisno je redovno pratiti i sudska ročišta.

Prava novinara tokom postupka — pred tužilaštvom, krivičnim i prekršajnim sudom

Novinar prema kome je izvršeno krivično delo pred tužilaštvom i krivičnim sudom uživa više prava.

1. Kao **oštećeni**, medijski radnik ima pravo da:

- **angažuje advokata;**
- ukaže na činjenice i **predlaže dokaze**, kao i da **razmatra spise i razgleda predmete** koji služe kao dokaz;¹⁸
- **bude obavešten** o odbacivanju krivične prijave ili o odustajanju javnog tužioca od krivičnog gonjenja, kao i da **podnese prigovor** protiv takve odluke javnog tužioca, kao i da **bude poučen o mogućnosti da preuzme krivično gonjenje** u slučaju da javni tužilac odustane;
- **prisustvuje pripremnom ročištu i glavnom pretresu** i učestvuje u izvođenju dokaza;
- **bude obavešten o ishodu postupka** i zahteva da mu se dostavi pravnosnažna presuda;

2. U slučaju da javni tužilac odustane od gonjenja, a oštećeni medijski radnik preuzme gonjenje, tada kao **tužilac** ima pravo da:

- **angažuje punomoćnika iz reda advokata;**
- **zahteva postavljanje punomoćnika;**
- **zastupa optužbu**, u skladu sa odredbama Zakonika o krivičnom postupku;
- podnosi predlog i dokaze za ostvarivanje imovinskopravnog zahteva i predloži privremene mere za njegovo obezbeđenje;

Oštećeni medijski radnik kao tužilac ima sva prava koja pripadaju javnom tužiocu, osim onih koja javni tužilac ima kao državni organ.

3. Onda kada podnosi privatnu tužbu za krivična dela kod kojih je to predviđeno, kao **privatni tužilac** (pred sudom) medijski radnik ima pravo da:

- **podnese i zastupa privatnu tužbu;**
- **angažuje punomoćnika** iz reda advokata;
- **podnese predlog i dokaze za ostvarivanje imovinskopravnog zahteva** i predloži privremene mere za njegovo obezbeđenje;

Kao i u prethodnom slučaju, privatni tužilac ima prava koja pripadaju javnom tužiocu, osim onih koja javni tužilac ima kao državni organ.

Pred **prekršajnim sudom** medijski radnik ima pravo da (sam ili preko svog zakonskog zastupnika ili punomoćnika):

- **podnosi i zastupa zahtev za pokretanje prekršajnog postupka;**

¹⁸ Oštećenom se može uskratiti pravo da razmatra spise i razgleda predmete dok ne bude ispitan kao svedok.

- **podnosi dokaze, stavlja predloge i ističe imovinskopravni zahtev za naknadu štete ili povraćaj stvari;**
- **izjavljuje žalbu na presudu**, odnosno rešenje doneto povodom njegovog zahteva za pokretanje prekršajnog postupka;
- **podnosi dokaze** na osnovu kojih sud može odrediti okrivljenom da u toku prekršajnog postupka ne sme prilaziti oštećenom, objektima ili mestu izvršenja prekršaja.

Organizovani ometači mira

“Nema osećaja bezbednosti kada je jasno stavljeno do znanja da postoje organizovani “ometaći” duševnog, psihičkog i fizičkog mira. Njihov slogan je “za svaku napisanu ili izgovorenu reč zažalićeš” tako da sve što napišem posmatram i kroz prizmu kome bi i u kojoj meri moglo da zasmeta”, ističe novinarka In medija Verica Marinčić.

Marinčić je preko Fejsbuka pokušao da zastraši izvesni S. R. Veoma vulgarnim i pretećim porukama kojeusledile kao reakcija na vest o mogućoj promeni Ustava koju je IN medija samo prenela.

Kako ocenjujete reakcije nadležnih institucija, policije i tužilaštva u odgovoru na situacije u kojima ste se našli (i neposredno nakon napada, i u toku daljeg postupka)?

U mom slučaju policija je zakazala. Uz pomoć advokata Fondacije Slavko Ćuruvija i nacionalne strategije za bezbednost novinara su na koncu odreagovali ali je tužilaštvo imalo blagu, gotovo ravnodušnu reakciju i potpunu nezainteresovanost na sve moje predloške kako bih dokazala da govorim istinu (snimci raskrsnica, snimci iz prodavnice, svedoci...). Udruženja, kolege, asocijacije i pojedinci su odigrali veliku ulogu. Ipak, epilog je poražavajući.

Da li imate poverenja u rad policije i tužilaštva?

Iz ličnog iskustva poverenje je ravnounuli. Iako sam pratila sve savete o prijavljivanju svake vrste uznemiravanja od strane iste osobe, nisam postigla ništa. Samo sam izazvala dodatani besnapadača kome su oni izostankom reakcije dali vetar u leđa da sprovodi svoje nasilničke porive. I dalje se okrećem kad čujem zvuk auta iza leđa, osluškujem da li mi se ko šunja oko kuće, prati li meko, jer nema opuštanja.

U kojoj fazi je slučaj, da li dobijate redovne informacije o toku postupka?

Slučaj je završen u korist napadača. Iskoristila sam sve pravne lekove i žalbe, ali je stav tužilaštva nepromenjen.

Šta bi novinari, mediji, udruženja i šira javnost, uključujući i nevladine organizacije poput Građanskih inicijativa, mogli da učine da bi institucije efikasnije radile svoj posao?

Pokazalo se na mom primeru da jedino pritisak javnosti može makar na trenutak da pomeri stvari sa mrtve tačke. Zakoni postoje i smernice kako se i šta radi u slučaju napada na novinare, ko je uključen i šta je čiji posao samo se to retko kad sprovodi, a kad se sprovodi to je obavezno zbog pritiska javnosti, udruženja, organizacija... Čim pažnja malo padne odmah i institucije vraćaju slučaj u isti kolosek obesmišljanja.

Aneks 1 — adresar novinarskih i medijskih udruženja

Nezavisno društvo novinara Vojvodine (NDNV)

Sutjeska 2, ulaz broj 8, (zgrada SPENS-a) 21 000 Novi Sad;
+381(0)21 472 3180, e-mail: ndvnns@gmail.com

Za novinare koji su žrtve krivičnih dela i drugih vrsta pritisaka na novinare NDNV pruža kompletnu pravnu pomoć, koja obuhvata savetovanje i zastupanje pred sudovima u svim vrstama postupaka — bilo da se radi o krivičnim postupcima gde su novinari u svojstvu oštećenih, ili su u svojstvu okrivljenog, ukoliko su protiv njih podnete krivične prijave kao vid pritiska zbog posla kojim se bave.

Takođe, ukoliko su novinari predmet javnih kampanji koje nemaju elemente krivičnog dela, ali vređaju ugled i čast novinara, NDNV im omogućava pravnu pomoć u parničnom postupku radi naknade štete zbog povrede ugleda i časti. Pored pravne pomoći NDNV novinarima pruža i psihološku podršku putem psihoterapeuta, kako bi novinarima i na ovaj način bilo olakšano da prođu kroz neprijatnu situaciju.

Novinar se javlja kontakt tački NDNV, koja je ujedno i advokat, i izloži joj slučaj sa kojim se suočava. U slučaju da se radi o krivičnom delu, kontakt tačka NDNV o tome obaveštava kontakt tačke u tužilaštvu i policiji, i podnosi krivičnu prijavu. Ukoliko tužilaštvo povodom prijave pokrene krivični postupak, NDNV pruža pravnu pomoć oštećenom novinaru i u toku čitavog postupka.

Lokal pres

P.fah 141, 34000 Kragujevac, +381(34)362871, e-mail: lokpres@eunet.rs

Poslovno udruženje Lokal Pres počev od 2005. godine kontinuirano svojim članicama nudi advokatske i pravne usluge. Advokati zastupaju članice u sudskim postupcima, a članice im se takođe direktno obraćaju za pravne savete, i uspostavljena je dugogodišnja saradnja i visok stepen međusobnog poverenja advokata i članica. Svake godine se sprovodi pravni monitoring sadržaja sa najmanje pet članica, što doprinosi uočavanju nedostataka i potreba za preventivno delovanje u nekim pojavama. Na osnovu tih identifikovanih potreba se potom dalje planiraju nove aktivnosti advokata. Novinari prijavljuju slučaj direktno kancelariji Lokal presa, ili advokatima. Kancelarija i advokati su nakon toga u vrlo brzom komunikaciji, i za manje od dva sata advokati se javljaju članici sa prvim savetima. Ukoliko je potrebno da advokati budu prisutni na mestu događaja — za najviše 48 sati odlaze.

Sve sudske procese vode advokati, koji obaveštavaju članice o datumima sudskih procesa, i sa njima se direktno konsultuju pred svaki sudski postupak. Advokati svakog meseca dostavljaju račune u kojima se pozivaju na sprovedene aktivnosti. Detaljnije narativne izveštaje o pravnom monitoringu i savetima kancelariji dostavljaju dva puta godišnje, dok izveštaj o napretku u sudskim slučajevima dostavljaju jednom godišnje.

Asocijacija nezavisnih elektronskih medija (ANEM)

Takovska 9/16, 11 000 Beograd; +381 11/32 25 852; e-mail: anem@anem.org.rs

Asocijacija nezavisnih elektronskih medija (ANEM) osnovala je Sigurnu liniju, besplatni 24 satni servis (0800 100 115) koji je na usluzi svim novinarima i medijskim radnicima koji procenjuju da im je ugrožena bezbednost.

Paralelno sa Sigurnom linijom, pokrenut je portal bezbedninovinari.rs, na kome se nalaze najvažnije informacije koje se tiču bezbednosti novinara, uključujući informacije o krivičnim delima na štetu novinara, načinima prijavljivanja slučajeva, i modele prijave. Tu su i sve informacije o kontakt tačkama u tužilaštvima i policiji, na teritoriji cele zemlje, kako bi svaki novinar mogao direktno da im se obrati na teritoriji na kojoj radi. Na portal se nalaze i izveštaji Republičkog javnog tužilaštva, koji su ažurirani svakog meseca, o stanju svih slučajeva u vezi sa bezbednošću novinara koji su prijavljeni tužilaštvu. Sa sajta se preko mobilnih uređaja može direktno kontaktirati i Sigurna linija.

Slučajeve koje novinari prijave putem Sigurne linije ANEM potom prati kroz Stalnu radnu grupu za bezbednost novinara.

Nezavisno udruženje novinara Srbije (NUNS)

Resavska 28/II, 11 000 Beograd; +381 11 33 43 255, +381 11 33 43 136, e-mail: nuns@nuns.rs

Nezavisno udruženje novinara Srbije (NUNS) već skoro petnaest godina pruža pomoć novinarima kada su žrtve različitih vrsta napada i pretnji. Pruža im pre svega pravnu i stručnu pomoć, a od skora i psihološku podršku.

U NUNS-u pišu i prijave u slučajevima kada postoje elementi nekog krivičnog dela kada je novinarima i medijskim radnicima ugrožena sigurnost, kada su napadnuti ili im je na bilo koji drugi način ugrožena bezbednost, daju se pravni saveti, prate se slučajevi, a u nekim slučajevima NUNS pruža i zastupanje na sudu putem advokatske kancelarije. Od septembra meseca novinarima će biti ponuđena tehnička podrška kada su u pitanju napadi u digitalnom prostoru.

Kada se novinari obrate NUNS-u, pravnici u Udruženju najpre saklupljaju sve informacije o slučaju, i procenjuju da li je u pitanju krivično delo koje se goni po službenoj dužnosti ili po privatnoj tužbi, ili je možda u pitanju neka druga vrsta pritiska na novinara, i pružaju im savete na koji način mogu da zaštite i ostvare svoja prava.

Ako je u pitanju krivično delo koje se goni po službenoj dužnosti, i kada su u pitanju napadi pretnje i druge vrste ugrožavanja, a u vezi su sa novinarskim poslom, pravnici pišu prijave koje nakon toga prosleđuju nadležnim tužilaštvima i obavestavaju o slučaju kontakt tačke u tužilaštvima i policiji. Sve vreme se procenjuje da li je novinarima potrebna psihološka podrška.

Aneks 2 — spisak krivičnih dela za koje novinar može da se obrati Stalnoj radnoj grupi za bezbednost i zaštitu novinara

1. Laka telesna povreda (član 122 stav 2)

Ukoliko je medijski radnik lako telesno povređen ili mu je zdravlje lako narušeno, a povreda mu je naneta oružjem, opasnim oruđem ili nekim drugim sredstvom, propisana kazna jeste kazna zatvora u trajanju do tri godine.

2. Učestvovanje u tuči (član 123)

Učestvovanje u tuči, u kojoj se imala svest o tome da je oštećeni novinar, a u kojoj je taj novinar zadobio tešku telesnu povredu,¹⁹ kažnjava se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do tri godine.

3. Ugrožavanje opasnim oruđem pri tuči ili svađi (član 124)

Onaj ko se pri tuči ili svađi, imajući svest o tome da je oštećeni novinar, koristi oružjem, opasnim oruđem ili nekim drugim sredstvom kojim se mogu naneti teške telesne povrede ili se njim može ozbiljno narušiti zdravlje — kazniće se novčano ili kaznom zatvora do šest meseci. Ako je u pitanju vatreno oružje, ta kazna podrazumeva novčanu kaznu i kaznu zatvora do dve godine.

4. Protivpravno lišenje slobode (član 132)

Ukoliko je medijski radnik protivpravno zatvoren, odnosno, ukoliko mu je protivpravno ograničena ili oduzeta sloboda kretanja, propisana kazna je kazna zatvora do tri godine. Važno je napomenuti da je i sam pokušaj izvršenja navedenog krivičnog dela kažnjiv.

Ukoliko je ovo krivično delo učinilo službeno lice zloupotrebom položaja ili ovlašćenja, trajanje kazne iznosi od šest meseci do pet godina. U slučaju da je protivpravno lišenje slobode trajalo duže od trideset dana, ili je vršeno na svirep način, ili je licu koje je protivpravno lišeno slobode usled toga teško narušeno zdravlje, ili su nastupile druge teške posledice — učinilac će biti kažnjen zatvorom u trajanju od jedne do osam godina.²⁰

5. Otmica (član 134)

Ukoliko je medijski radnik odveden ili zadržan (silom, pretnjom, obmanom ili na neki drugi način) u nameri da se od njega ili drugog lica iznudi novac ili druga imovinska korist, odnosno, da se on ili neko drugi prinudi da nešto učini, ne učini ili da trpi — propisana kazna jeste kazna zatvora u trajanju od dve do deset godina.

Ukoliko se medijskom radniku prilikom izvršenja ovog krivičnog dela pretil ubistvom ili teškom telesnom povredom — ta kazna kreće se u rasponu od tri do dvanaest godina.

¹⁹ Ili je nastupila njegova smrt.

²⁰ Smrt medijskog radnika, kao posledica izvršenja ovog krivičnog dela, kažnjava se kaznom zatvora u trajanju od dve do dvanaest godina.

U slučaju da je medijski radnik zadržan duže od deset dana ili je prema njemu postupano na svirep način, ili mu je teško narušeno zdravlje, ili su nastupile druge teške posledice propisana kazna zatvora iznosi od tri do petnaest godina.

Ako je ovo krivično delo izvršila grupa²¹ propisana kazna zatvora kreće se u rasponu od pet do osamnaest godina. Takođe, izvršenje navedenog dela od strane organizovane kriminalne grupe kažnjava se kaznom zatvora od najmanje pet godina.

6. Prinuda (član 135)

Ukoliko je medijski radnik silom ili pretnjom prinuđen da nešto učini ili ne učini, odnosno, da nešto trpi, kazna za to krivično delo jeste kazna zatvora do tri godine. Svirep način izvršenja navedenog krivičnog dela ili izvršenje istog pretnjom ubistvom, teškom telesnom povredom ili otmicom — kažnjava se zatvorom od šest meseci do pet godina.

Teška telesna povreda ili druge teške posledice usled izvršenja ovog krivičnog dela kaznu zatvora uvećavaju na period od jedne do deset godina.

Ako je ovo krivično delo izvršila grupa,²² propisana kazna zatvora kreće se u rasponu od tri do dvanaest godina. Izvršenje navedenog krivičnog dela od strane organizovane kriminalne grupe kažnjava se kaznom zatvora od pet do petnaest godina.

7. Iznuđivanje iskaza (član 136)

Ukoliko službeno lice prilikom vršenja službe upotrebi silu ili pretnju ili neko drugo nedopušteno sredstvo, odnosno, ukoliko na nedopušten način nastoji da iznudi iskaz ili neku drugu izjavu od medijskog radnika u svojstvu okrivljenog, svedoka, veštaka — to službeno lice kažnjava se zatvorom od tri meseca do pet godina. U slučaju da je iznuđivanje iskaza ili izjave praćeno teškim nasiljem, odnosno, da su usled iznuđivanja nastupile naročito teške posledice za medijskog radnika kao učesnika u postupku — učinilac se kažnjava zatvorom od dve do deset godina.

8. Zlostavljanje i mučenje (član 137)

Zlostavljanje medijskog radnika, odnosno, postupanje prema njemu na način kojim se vređa ljudsko dostojanstvo kažnjava se zatvorom do jedne godine. Ukoliko je ovo delo učinjeno od strane službenog lica u vršenju službene dužnosti propisana je kazna zatvora u rasponu od tri meseca do tri godine.

Ukoliko se primenom sile, pretnje ili na neki drugi nedozvoljen način medijskom radniku nanese veliki bol ili mu se nanesu teške patnje s ciljem da se od njega ili od nekog trećeg lica dobije priznanje, iskaz ili kakvo drugo obaveštenje, odnosno, ukoliko se na opisani način medijski radnik ili neko treće lice želi zastrašiti ili nezakonito kazniti — za izvršenje datog krivičnog dela propisana je kazna zatvora u

²¹ Ili je izvršenje krivičnog dela za posledicu imalo smrt medijskog radnika.

²² Vidi fusnotu 10.

rasponu od šest meseci do pet godina. U slučaju da je delo izvršilo službeno lice u vršenju dužnosti kazna je zatvorska u trajanju od dve do deset godina.

9. Proganjanje (član 138a)

Ukoliko neko tokom određenog vremenskog perioda medijskog radnika kontinuirano neovlašćeno prati ili preduzima druge radnje u cilju da mu se fizički približi, a protivno volji medijskog radnika; ukoliko neko protivno volji medijskog radnika nastoji da sa njim uspostavi neposredni kontakt, kontakt preko trećeg lica ili putem sredstava komunikacije; ukoliko neko zloupotrebljava podatke o ličnosti medijskog radnika ili njemu bliskog lica radi naručivanja robe ili usluga; ukoliko neko preti medijskom radniku napadom na život, telo ili slobodu njega ili njemu bliskog lica; ukoliko neko preduzima druge slične radnje na način koji može osetno da ugrozi lični život onoga prema kome se te radnje preduzimaju — taj neko ima biti kažnjen novčanom kaznom ili kaznom zatvora u trajanju do tri godine.

Ako je usled izvršenja datog krivičnog dela izazvana opasnost po život, zdravlje ili telo medijskog radnika ili njemu bliskog lica, učinilac će se kazniti zatvorom u trajanju od tri meseca do pet godina.²³

10. Narušavanje nepovredivosti stana (član 139 st. 2)

Službenom licu koje u vršenju službene dužnosti neovlašćeno uđe u stan medijskog radnika ili u neki drugi njegov zatvoren prostor, odnosno, odbije da taj prostor napusti kažnjava se kaznom zatvora u trajanju do tri godine. Važno je napomenuti da se kažnjava i sam pokušaj izvršenja ovog krivičnog dela.

11. Protivzakonito pretresanje (član 140)

Ukoliko službeno lice prilikom vršenja službene dužnosti protivzakonito pretresa medijskog radnika, njegov stan ili kakav drugi prostor, ima biti kažnjen kaznom zatvora do tri godine.

12. Povreda tajnosti pisma i drugih pošiljki (član 142 stav 3)

Ukoliko službeno lice prilikom vršenja službene dužnosti neovlašćeno medijskom radniku otvori zatvoreno pismo (pismo, telegram i sl.) ili pošiljku, odnosno, na neki drugi način povredi tajnost tog pisma ili te pošiljke, odnosno, neovlašćeno ih zadrži, prikrije, uništi ili preda drugom, odnosno, ukoliko povredi tajnost elektronske pošte ili drugog sredstva za telekomunikaciju, odnosno, nedozvoljeno saopšti drugom ono što je saznao izvršenjem ovog krivičnog dela ili se tim saznanjem na neki drugi način posluži — ima biti kažnjen kaznom zatvora u trajanju od šest meseci do tri godine.

²³ Za smrt lica prema kome je delo učinjeno propisana je kazna zati zatvora od jedne do deset godina.

13. Neovlašćeno prisluškivanje i snimanje (član 143 stav 3);

Ukoliko službeno lice u vršenju službene dužnosti posebnim uređajima neovlašćeno prisluškuje ili snima razgovor, izjavu ili kakvo drugo saopštenje medijskog radnika (a da mu taj razgovor, ta izjava ili neko drugo saopštenje nisu namenjeni), kao i ukoliko omogući nepozvanom licu da se upozna sa neovlašćeno prisluškivanjem, odnosno, tonski snimljenim razgovorom, izjavom ili saopštenjem — ima se kazniti kaznom zatvora od šest meseci do pet godina.

14. Neovlašćeno fotografisanje (član 144 stav 2)

Ukoliko službeno lice u vršenju službene dužnosti neovlašćeno načini fotografski, filmski, video ili kakav drugi snimak medijskog radnika i time osetno zadre u njegov lični život, odnosno, ukoliko takav snimak preda trećem licu, pokaže mu ili mu na drugi način omogući da se s tim snimkom upozna — kazniće se zatvorom do tri godine.

15. Neovlašćeno objavljivanje i prikazivanje tuđeg spisa, potreta i snimka (član 145 st. 2)

Ukoliko službeno lice u vršenju službene dužnosti objavi ili prikaže spis (koji je medijski radnik sastavio, ili se na njega odnosi), portret, fotografiju, film ili fonogram ličnog karaktera a bez saglasnosti, i time osetno zadre u lični život medijskog radnika — kazniće se zatvorom do tri godine.

16. Neovlašćeno prikupljanje ličnih podataka (član 146 st. 3)

Ukoliko službeno lice u vršenju službene dužnosti neovlašćeno pribavi, saopšti drugom ili upotrebi u nedozvoljene svrhe lične podatke koji se na osnovu zakona pribavljaju — ima se kazniti kaznom zatvora do tri godine.

17. Povreda slobode govora i javnog istupanja (član 148)

Protivpravno uskraćivanje ili ograničavanje slobode govora ili javnog istupanja medijskog radnika kažnjava se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do jedne godine. Ukoliko to krivično delo izvrši službeno lice u vršenju službene dužnosti, propisana kazna je kazna zatvora do tri godine.

18. Sprečavanje štampanja i rasturanja štampanih stvari i emitovanja programa (član 149 stav 3)

Ukoliko službeno lice u vršenju službene dužnosti neovlašćeno spreči ili ometa štampanje, snimanje, prodaju ili rasturanje knjiga, časopisa, novina, audio i video kasete ili drugih sličnih štampanih ili snimljenih stvari — kažnjava se kaznom zatvora do tri godine.

19. Sprečavanje javnog skupa (član 151 stav 2)

Ukoliko službeno lice u vršenju službene dužnosti silom, pretnjom, obmanom ili na neki drugi način spreči ili ometa javni skup koji je organizovan u skladu sa zakonom i tiče se obavljanja posla od značaja za javno informisanje — kazniće se kaznom zatvora od tri meseca do tri godine.²⁴

20. Sprečavanje političkog, sindikalnog i drugog udruživanja i delovanja (član 152 st. 2)

Ukoliko službeno lice u vršenju službene dužnosti svesno kršeći zakon sprečava ili ometa udruživanje ili delovanje medijskih radnika ili njihovih udruženja — kazniće se kaznom zatvora u trajanju od tri meseca do tri godine.

21. Izazivanje opšte opasnosti (član 278)

Ukoliko neko požarom, poplavom, eksplozijom, otrovom ili otrovnim gasom, radioaktivnim ili drugim jonizujućim zračenjem, električnom energijom, motornom silom ili kakvom drugom opšteopasnom radnjom ili opšteopasnim sredstvom izazove opasnost za život ili telo medijskog radnika ili imovinu većeg obima — kazniće se zatvorom od šest meseci do pet godina i novčanom kaznom.²⁵ U slučaju da je ovo delo učinjeno upotrebom vatrenog oružja, propisana kazna je kazna zatvora od dve do deset godina.

Kaznom zatvora od šest meseci do pet godina i novčanom kaznom kazniće se i službeno ili odgovorno lice koje ne postavi propisane uređaje za zaštitu od požara, poplave, eksplozije, otrova ili otrovnog gasa, radio-aktivnih ili drugih jonizujućih zračenja, električne energije ili drugih opasnih sredstava, odnosno, ukoliko te uređaje ne održava u ispravnom stanju, odnosno, ukoliko ili ih u slučaju potrebe ne stavi u dejstvo, odnosno, ukoliko uopšte ne postupa po propisima ili tehničkim pravilima o merama zaštite i na taj način izazove opasnost za život ili telo medijskog radnika ili imovinu većeg obima.²⁶

Ukoliko je navedeno delo izvršeno iz nehata učinilac će biti kažnjen kaznom zatvora do tri godine.

22. Neotklanjanje opasnosti (član 285)²⁷

Onaj ko nadležnom organu, odnosno, drugom nadležnom subjektu ne prijavi da postoji požar, poplava, eksplozija, saobraćajna nezgoda ili neka druga opasnost po život ili telo medijskog radnika, ili za imovinu većeg obima, odnosno, onaj ko ne

²⁴ Ovo krivično delo postojaće samo ukoliko nisu ostvarena obeležja nekog drugog težeg krivičnog dela.

²⁵ Ukoliko je delo učinjeno na mestu gde je okupljen veći broj ljudi, učinilac će se kazniti zatvorom od jedne do osam godina i novčanom kaznom.

²⁶ Vidi fusnotu 12.

²⁷ Ukoliko je osumnjičeni znao da je krivično delo Izazivanje opšte opasnosti izvršeno na štetu novinara.

preduzme mere kojima bi se navedena opasnost mogla otkloniti, a ukoliko preduzimanje tih mera ne bi ugrozilo njega ili neko drugo lice — kazniće se novčanom kaznom ili zatvorom do dve godine.

Onaj ko spreči drugog u preduzimanju mera za otklanjanje požara, poplave, eksplozije, saobraćajne nezgode ili neke druge opasnosti po život ili telo medijskog radnika, ili za imovinu većeg obima — kazniće se zatvorom od šest meseci do pet godina.

23. Teška dela protiv opšte sigurnosti (član 288)

Ukoliko je nastupila teška telesna povreda medijskog radnika ili imovinska šteta velikih razmera, kao posledica izvršenja krivičnog dela izazivanje opšte opasnosti, i to usled neke opšteopasne radnje (požara, poplave, eksplozije, otrova ili otrovnog gasa, radioaktivnog ili drugog jonizujućeg zračenja, električne energije, motorne sile i sl.) ili nekog opšteopasnog sredstva, odnosno, ukoliko odgovorno lice nije postavilo propisane uređaje za zaštitu od opšteopasnih radnji i opasnih sredstava, odnosno, ukoliko te uređaje odgovorno lice nije održavalo u ispravnom stanju, odnosno, ukoliko ih u slučaju potrebe to lice nije stavilo u dejstvo, odnosno, ukoliko to lice uopšte nije postupalo po propisima ili tehničkim pravilima o merama zaštite i na taj način izazvalo opasnost za život ili telo medijskog radnika ili imovinu većeg obima, kao i ukoliko je navedeno delo izvršeno na mestu gde je okupljen veći broj ljudi — učinilac navedenog krivičnog dela biće kažnjen kaznom zatvora u trajanju od jedne do osam godina.²⁸

Ako je usled izvršenja datog krivičnog dela iz nehata nastupila teška telesna povreda medijskog radnika ili imovinska šteta velikih razmera, učinilac će se kazniti zatvorom od šest meseci do pet godina.²⁹

24. Pomoć učiniocu posle izvršenog krivičnog dela (član 333)

Onom ko krije učinioca krivičnog dela izvršenog na štetu novinara ili prikriva sredstava kojima je krivično delo učinjeno, kao i tragove datog dela ili na neki drugi način pomaže da učinilac ne bude otkriven, odnosno, onom ko osuđeno lice krije ili preduzima neke druge radnje koje za cilj imaju to da se izrečena kazna ili mera bezbednosti ne izvrše, odnosno, da se ne primene vaspitne mere upućivanja u vaspitnu ustanovu ili vaspitno-popravni dom — izriče se novčana kazna ili kazna zatvora do tri godine.

Ko pruži pomoć učiniocu krivičnog dela izvršenog na štetu novinara, dela za koje je propisana kazna zatvora preko pet godina, kazniće se zatvorom od šest meseci do pet godina. Ukoliko je za to krivično propisan doživotni zatvor, učinilac će se kazniti kaznom zatvora u trajanju od jedne do osam godina.

²⁸ Smrt medijskog radnika kao posledica izvršenja krivičnog dela izazivanje opšte opasnosti, u bilo kojoj od gorenavedenih situacija, kao i u situaciji kada je prilikom izvršenja tog dela korišćeno vatreno oružje — kažnjava se kaznom zatvora u trajanju od dve do dvanaest godina.

²⁹ Smrt medijskog radnika kao posledica izvršenja datog krivičnog dela iz nehata kažnjava se kaznom zatvora u trajanju od jedne do osam godina.

25. Kršenje zabrane utvrđene merom bezbednosti (člana 340a)

Okrivljeni koji prekrši zabranu približavanja i komunikacije sa oštećenim medijskim radnikom, zabranu izrečenu zbog izvršenog krivičnog dela na štetu novinara a u vezi s njegovim novinarskim poslom, kazniće se novčanom kaznom ili zatvorom do šest meseci.

26. Nasilničko ponašanje (član 344 KZ)

Grubo vređanje ili zlostavljanje medijskog radnika, vršenje nasilja prema njemu ili izazivanje tuče sa njim, kao i drsko ili bezobzirno ponašanje prema njemu — kojim se značajnije ugrožava spokojstvo građana ili teže remete javni red i mir — kažnjava se zatvorom do tri godine.

Ukoliko je ovo krivično delo izvršeno u grupi ili je pri izvršenju medijskom radniku nanescna laka telesna povreda, odnosno, ukoliko je došlo do teškog ponižavanja medijskog radnika — učinilac će se kazniti zatvorom od šest meseci do pet godina.

27. Nasilničko ponašanje na sportskoj priredbi ili javnom skupu (član 344a)

Fizički napad ili fizički obračun s medijskim radnikom koji učestvuje na sportskoj priredbi ili javnom skupu,³⁰ svako ponašanje, isticanje ili uzvikivanje parola kojima se zaziva nacionalna, rasna, verska ili druga mržnja ili netrpeljivost zasnovana na nekom diskriminatornom osnovu (na štetu medijskog radnika, a u vezi sa poslovima koje obavlja) usled čega dođe do nasilja ili fizičkog obračuna sa učesnicima — kazniće se novčanom kaznom i kaznom zatvora u trajanju od jedne do pet godina.

Ukoliko je ovo krivično delo izvršeno od strane grupe, učinilac će se kazniti zatvorom od dve do osam godina. Kolovođa grupe kaznom zatvora od tri do dvanaest godina.

Izvršenje ovog krivičnog dela koje za posledicu ima izazivanje nereda u kom je medijskom radniku naneta teška telesna povreda ili mu je oštećena imovina veće vrednosti — kažnjava se kaznom zatvora od tri do dvanaest godina.

Za službeno ili odgovorno lice koje pri organizovanju sportske priredbe ili javnog skupa ne preduzme mere obezbeđenja kako bi se onemogućio ili sprečio nered, zbog čega bivaju ugroženi život ili telo većeg broja ljudi, među kojima je i medijski radnik — propisani su novčana kazna i kazna zatvora u trajanju od tri meseca do tri godine.

³⁰ U vezi s poslovima koje obavlja.

28. Udruživanje radi vršenja krivičnih dela (član 346)

Onom ko organizuje grupu koja za cilj ima vršenje krivičnih dela (ako je reč o delima kojima se ugrožava bezbednost novinara), takvih dela da se za njihovo izvršenje izriče kazna zatvora od tri godine ili veća (ukoliko zakonom za takvo organizovanje nije predviđena teža kazna) — izriče se kazna zatvora u rasponu od šest meseci do pet godina. Pripadnik te grupe kažnjava se kaznom zatvora u trajanju od tri meseca do tri godine.

Onom ko organizuje organizovanu kriminalnu grupu (ukoliko zakonom za takvo organizovanje nije predviđena teža kazna) — propisuje se kazna zatvora u trajanju od jedne do osam godina. Pripadnik organizovane kriminalne grupe, kazniće se zatvorom od šest meseci do pet godina.

Ukoliko ovo krivično delo izvrši grupa ili organizovana kriminalna grupa koja za cilj ima vršenje krivičnih dela za koje se može izreći kazna zatvora od dvadeset godina ili doživotni zatvor — organizator grupe ili organizovane kriminalne grupe kažnjava se kaznom zatvora u trajanju od najmanje deset godina ili doživotnim zatvorom, dok se pripadnik grupe ili organizovane kriminalne grupe kažnjava kaznom zatvora od šest meseci do pet godina.

29. Izrađivanje i nabavljanje oružja i sredstava namenjenih za izvršenje krivičnog dela (član 347)

Onom ko radi izvršenja krivičnog dela na štetu medijskog radnika izrađuje, nabavlja ili drugom omogućava da dođe do oružja, municije, eksplozivnih materija ili minsko-eksplozivnih sredstava, kao i sredstava potrebnih za njihovo pravljenje ili otrova — propisuje se kazna zatvora u trajanju od jedne do pet godina.

30. Učestvovanje u grupi koja izvrši krivično delo (član 349)

Onom ko učestvuje u grupi ljudi koja zajedničkim delovanjem nanese tešku telesnu povredu medijskom radniku,³¹ ili mu ošteti imovinu u većem obimu, ili učini neko drugo krivično delo (na štetu medijskog radnika) za koje se može izreći kazna zatvora u trajanju od pet godina ili teža, odnosno, neko od tih krivičnih dela pokuša da izvrši — propisana je kazna zatvora od tri meseca do pet godina.

Kolovođa grupe koja izvrši navedeno krivično kažnjava se kaznom zatvora od jedne do osam godina.

31. Upotreba smrtonosne naprave (član 391v)

Onaj ko u nameri da medijskog radnika liši života ili mu nanese tešku telesnu povredu napravi, prenese, drži, da drugom, postavi ili aktivira smrtonosnu napravu (eksploziv, hemijska sredstva, biološka sredstva, otrove ili radioaktivna sredstva) — kazniće se zatvorom od jedne do osam godina.

³¹ Ili medijskog radnika liši života.

Ukoliko je prilikom izvršenja datog krivičnog dela sa umišljajem medijskom radniku naneta teška telesna povreda — propisana je kazna zatvora u trajanju od pet do petnaest godina.³²

Iako nije reč o krivičnim delima, već o *prekršajima*,³³ novinar može, ukoliko želi (i u slučaju da policija to prethodno ne učini),³⁴ podneti prijavu i ukoliko mu se na štetu učine neka od sledećih dela:

1. Svađa, vika i buka na javnom mestu (član 7)

Onom ko svađom ili vikom narušava javni red i mir ili uznemirava građane propisuje se novčana kazna u iznosu od 5.000 do 20.000 dinara. Ukoliko je prekršaj izvršen u grupi koja broji tri ili više lica kazna iznosi od 20.000 do 50.000 dinara.

2. Nepristojno, drsko i bezobzirno ponašanje (član 8)

Nepristojno, drsko ili bezobzirno ponašanje kojim se narušavaju javni red i mir ili se ugrožava imovina ili vređa moral građana kažnjava se novčanom kaznom od 10.000 do 150.000 dinara, ili radom u javnom interesu u trajanju od 80 do 360 časova. Ukoliko se prekršaj izvrši u grupi koja broji tri ili više lica, propisana je kazna rada u javnom interesu u trajanju od 240 do 360 časova ili kazna zatvora od 30 do 60 dana.

3. Vređanje, vršenje nasilja, pretnja ili tuča (član 9)

Vređanje drugog ili vršenje nasilja nad drugim, odnosno, pretnja kojom se narušavaju javni red i mir kažnjava se novčanom kaznom u iznosu od 20.000 do 100.000 dinara ili kaznom zatvora u trajanju od 10 do 30 dana. Onom ko izazivanjem tuče ili učestvovanjem u njoj narušava javni red i mir određuje se novčana kazna u iznosu od 50.000 do 150.000 dinara ili kazna zatvora od 30 do 60 dana. Za navedeni prekršaj izvršen u grupi koja broji tri ili više lica određena je kazna zatvora u trajanju od 30 do 60 dana. Važno je napomenuti da je i sam pokušaj izvršenja ovog dela kažnjiv.

³² Ako je prilikom izvršenja ovog krivičnog dela medijski radnik sa umišljajem lišen života, učinilac se ima kazniti kaznom zatvora u trajanju od najmanje deset godina ili doživotnim zatvorom.

³³ [Zakon o javnom redu i miru \("Sl. glasnik RS", br. 6/2016 i 24/2018\)](#)

³⁴ Vidi poglavlje *Institucije kojima lice koje se bavi poslovima od značaja za javno informisanje treba da se obrati ukoliko mu je bezbednost ugrožena*, deo koji se odnosi na postupanje policijskih službenika prilikom podnošenja krivične prijave.

Izdavač:

Građanske inicijative
Kneza Miloša 4
11000 Beograd, Srbija
011 3284 188
civin@gradjanske.org
www.gradjanske.org

Autori: Kruna Savović, Vukašin Obradović, Tara Petrović

Izradu ovog vodiča je podržao Freedom House u okviru projekta “Jačanje zaštite nezavisnih medija u Srbiji” (Boosting Protection for Independent Media in Serbia). Njegov sadržaj je isključivo odgovornost izdavača i autora, i ne odražava nužno stavove Freedom House-a.